

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Ганна ТОЛСТАНОВА

«» 2025 р.

ВИСНОВОК

кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Журавської Наталії Вікторівни на тему: «Аксіологічні та художні домінанти творчості Сейфа ар-Рахбі», поданої на здобуття ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн

Витяг

з протоколу № 15 засідання кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка від «25» червня 2025 року

Присутні: головуєча на засіданні – зав. кафедри, д. філол. н., проф. Мазепова О.В., д. філол. н., доц. Ісаєва Н.С., д. філол. н., проф. Мірошніченко Л.Я., д. філол. н., професор кафедри східної і слов'янської філології Київського національного лінгвістичного університету Рибалкін В.С., к. філол. н., доц. Сівков І.В., к. філол. н., доц. Левчин І.Д., к. філол. н., доц. Маленька Т.Ф., к. філол. н., доц. Величко М.П., к. філол. н., асист. Кучеренко А.О., к. філол. н., асист. Субота І.О., к. іст. н., асист. Ботвінкін Ю.В., асист. Беседіна В.В., асист. Гришко П.В., асист. Кочержинський Ю.Ю., асист. Лучко І.М., асист. Пономаренко А.Г., асист. Хоміцька О.Г., асист. Шершун Я.А.

Запрошені: д. філол. н., професор кафедри східної і слов'янської філології Київського національного лінгвістичного університету Рибалкін В.С., д. філол. н., професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури Мірошніченко Л.Я, д. філол. н., доцент, завідувач кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії Ісаєва Н.С.

Секретарі кафедри: О.О. Бессмертна, І.П. Машкова

Серед присутніх 4 докторів філологічних наук, 6 кандидатів філологічних наук, 1 кандидат історичних наук.

Порядок денний:

СЛУХАЛИ: Про визначення форми проведення засідання кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу Навчально-наукового інституту

філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка 25.06.2025 р.

ВИСТУПИЛИ: завідувач кафедри д. філол. н., проф. Мазепова О.В. запропонувала провести засідання кафедри у змішаному форматі з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Проводиться голосування. Участь у онлайн голосуванні взяло 15 членів кафедри.

Результати онлайн голосування: «за» - 15;
«проти» - немає;
«утрималися» - немає.

УХВАЛИЛИ: Провести засідання кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу 25.06.2025 р. у змішаному форматі з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій на платформі ZOOM <https://us04web.zoom.us/j/9869551872?pwd=M2YwOEhUQ2JwRTJUTkdaQ0UvZzIldDdz09> Ідентифікатор конференції: 986 955 1872.

СЛУХАЛИ: Обговорення дисертаційного дослідження Журавської Н.В., аспірантки кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2011 – 2014 роки навчання) на тему: «Аксіологічні та художні домінанти творчості Сейфа ар-Рахбі», поданої на здобуття ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн.

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор кафедри східної і слов'янської філології мов і літератур Близького та Середнього Сходу Навчально-наукового інституту філології Київського національного лінгвістичного університету Рибалкін Валерій Сергійович.

Дисертація виконувалась на кафедрі мов і літератур Близького та Середнього Сходу Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, протокол № 5 від 23 грудня 2011 року («Творчість Сейфа ар-Рахбі: типологія жанрів»), та уточнено на засіданні Вченої ради Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, протокол № 7 від 25 лютого 2014 року («Аксіологічні та художні домінанти творчості Сейфа ар-Рахбі»).

Виступили:

Здобувачка Журавська Наталія Вікторівна представила презентацію за основними положеннями дисертації «Аксіологічні та художні домінанти творчості Сейфа ар-Рахбі», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн.

Доповідь здобувачки Журавської Наталії Вікторівни:

Слайди 1-4. Актуальність і новизна дисертаційного дослідження. Сучасна арабська література є достовірним джерелом знань про арабський світ, який в світлі останніх геополітичних подій знову опинився в центрі уваги.

Літературний текст здатен багато сказати про арабську культуру і національну самоідентифікацію.

Прозова і поетична творчість Сейфа ар-Рахбі (нар.1956) як яскравого представника сучасної арабської літератури Перської затоки, зокрема Оману, є вельми показовою з точки зору відображення тих тенденцій, що відбуваються у плінному літературному процесі, взаємодії в ньому традицій і новацій, полівекторності художніх пошуків. Творчість Сейфа ар-Рахбі популярна не тільки на батьківщині митця, але й далеко за її межами. Його книги друкувалися в арабських країнах і в Західній Європі, зокрема у Німеччині та Великобританії. Його твори перекладено на англійську, німецьку, нідерландську, французьку, польську та ін. мови.

Творчість Сейфа ар-Рахбі не має комплексного наукового відображення в працях арабістів. Єдине дослідження літератури Оману здійснила польська вчена Б. Міхалюк-Пікульська. У її працях творчість ар-Рахбі згадується в контексті всієї сучасної літератури Оману, натомість роботи, спеціально присвяченої дослідженню творчості ар-Рахбі, не існувало.

Слайд 5. Об'єктом дослідження є проза і поезія сучасного оманського письменника Сейфа ар-Рахбі.

Предметом дослідження є специфіка художнього світу Сейфа ар-Рахбі, діалог з традицією й естетичні пошуки митця, особливості художнього світу письменника, доміанти імагологічної та лейтмотивної систем, специфіка художнього часу й простору, жанрові трансформації.

Слайд 6. Мета дослідження – виявити аксіологічні та художні доміанти творчості сучасного оманського письменника Сейфа ар-Рахбі.

Слайд 7. Завдання дисертаційного дослідження:

1) систематизувати й узагальнити сучасний стан орієнталістичних досліджень новітньої арабської літератури Перської затоки і творчості її яскравого представника – письменника Сейфа ар-Рахбі;

2) визначити аксіологічну парадигму творчості митця;

3) охарактеризувати ключові образи творів досліджуваного автора;

4) виявити стрижневі мотиви, проаналізувати їх структуру та функції;

5) розглянути функціонування художнього часу і простору в прозових і поетичних творах Сейфа ар-Рахбі;

6) висвітлити жанрову специфіку творчості письменника;

7) простежити діалог з традицією та окреслити вектори інноваційних пошуків письменника в контексті доміантних стратегій розвитку сучасної арабської літератури й динаміки світового літературного процесу.

Слайди 8-9. Матеріал дослідження.

Матеріал дослідження – 9 поетичних та 5 прозових збірок арабською мовою, зокрема поетичні збірки:

«نورسة الجنون» («Чайка божевілля», 1981);

«رأس المسافر» («Голова мандрівника», 1986.);

«رجل من الربع الخالي» («Чоловік із ар-Руб аль-Халі», 1993.);

«جبال» («Гори», 1996);

«الجندي الذي رأى الطائر في نومه» («Солдат, який побачив пташку уві сні», 1999);
«الصيد في الظلام» («Полювання у темряві», 2004);
«قطارات بولاق» («Потяги до Булака», 2002);
«قوس قزح الصحراء» («Веселка пустелі», 2003);
«من بحر العرب الى بحر الصين» («Від Аравійського до Китайського моря», 2007);
та прозові твори:
«منازل الخطوة الأولى» («Зупинки на першому кроці», 1992);
«قوس قزح الصحراء» («Райдуга пустелі», 2002)
«أرق الصحراء» («Безсоння пустелі», 2005)
«نشيد الأعمى» («Гімн Сліпого», 2008);
«أرق الصحراء» («Безсоння пустелі», 2005)
«رسائل في الشوق والفراق» («Листи кохання та розлуки», 2011).
«عاصفة على جناح متعب» («Буревій на зламане крило», 2023)

Переклади творів з мови оригіналу виконані аспіранткою й містяться частково у основній частині дисертаційного дослідження, частково – у Додатку.

Слайди 10-11. Методи дослідження.

Для розв'язання поставлених завдань застосовано методологічний принцип, який ґрунтується на синтезі системно-типологічного, культурно-історичного, порівняльного, описово-аналітичного, лінгвокультурологічного підходів, мотивного аналізу.

Культурно-історичний, порівняльний та системно-типологічний методи використано при аналізі проблем традиції та новаторства творчості письменника, розгляді імагологічної та мотивної систем його художнього світу, виявленні ключових образів, символів, лейтмотивів, жанрових форм тощо, що дозволяє сформувати уявлення про знакову й типову для Близького Сходу систему образів, символів, мотивів, жанрів та стратегії їх індивідуально-авторських трансформацій та модифікацій у сучасному літературному процесі.

Слайд 13. Теоретико-методологічна основа дисертації:

з історії розвитку класичної арабської літератури – праці українського арабіста А. Ю. Кримського, американських та арабських дослідників Р. Аллена, С. Стеткевич, Р. Гібба, М. Бадаві, Ю. Скотт Мейсамі, польського дослідника Ю. Белявського та ін.;

з динаміки сучасної арабської літератури – праці польської дослідниці Б. Міхаляк-Пікульської, арабськомовного дослідника М. аль-Мусаві, англомовних вчених С. Джаюсі, Р. Аллена, Р. Остла, П. Старкі, Г. Фахреддін та ін.

Слайд 15. Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи:

Теоретичне значення праці полягає у висвітленні своєрідності поетики Сейфа ар-Рахбі, визначенні його місця у сучасній арабській літературі, виявленні стратегій творчого діалогу з традицією та активізації індивідуально-авторського начала у сучасному літературному процесі.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що її результати можуть бути використані при читанні лекційних курсів, спецкурсів та проведенні семінарських занять з сучасної арабської літератури, історії світової літератури,

культурознавства, а також у лексикографічній практиці – при укладанні словників поетичних образів тощо.

Слайди 16-17. Публікації:

За темою дисертації опубліковано 6 статей. З них: 5 статей у наукових фахових виданнях; 1 стаття в іноземному фаховому виданні (Республіка Польща). Також 4 публікації апробаційного характеру, опубліковані у матеріалах конференцій та інших виданнях.

Слайд 18. Висновки дисертаційної праці відповідно до поставлених у ній завдань:

1. Систематизувати й узагальнити сучасний стан орієнталістичних досліджень новітньої арабської літератури Перської затоки і творчості її представника – письменника Сейфа ар-Рахбі.

Сейф ар-Рахбі є представником сучасної оманської літератури, яка, в свою чергу, географічно та історично належить до культурного простору країн Перської затоки. Літературний процес в цьому регіоні почав розвиватися в 70-х роках ХХ ст. після довгого періоду стагнації, і на відміну від літератур Леванту та Єгипту, є досить мало дослідженим.

Творчість письменника не має комплексного наукового відображення в працях арабістів. Єдине дослідження літератури Оману здійснила польська вчена Б. Міхалаяк-Пікульська, що зумовило актуальність та наукову новизну даної дисертаційної роботи.

Слайди 19-20. 2. Визначити аксіологічну парадигму творчості митця.

Твори письменника сповнені глибоких філософських роздумів і підіймають найважливіші питання людського буття, його сенсу, поступу й динаміки. Зокрема висвітлюються проблеми: формування особистості та пошуку людиною життєвого шляху, долі батьківщини («Зупинки на першому кроці»), народження і смерті, свідомості, волі, вибору, існування, справедливості/несправедливості («Гімн сліпого»), кохання, духовного пошуку людини та всього людства, війни та миру, історичного процесу, взаємодії цивілізацій («Листи кохання і розлуки»).

Твори Сейфа ар-Рахбі вирізняються своєю поліфонічністю та полікультурністю, відображаючи загальнолюдські цінності, присутні у всіх культурах світу. Вона є синтезом традицій арабської класики та сучасності, діалогом Сходу і Заходу. Їм властивий глибокий екзистенціалізм, що особливо чітко відображається у прозі ар-Рахбі.

Виявлені тенденції з одного боку, демонструють активізацію індивідуально-авторського начала, з іншого – вписують творчість Сейфа ар-Рахбі в сучасний світовий літературний процес.

Слайди 21-22. 3. Охарактеризувати ключові образи творів досліджуваного автора.

Творам ар-Рахбі властива глибока символічна наповненість. Тексти насичені образною символікою, яка має джерело в традиції. Помітне звернення та творче переосмислення символів, властивих класичній арабській літературі (пустелі, перестанків, війна та ін.) та універсальних загальнолюдських символів

(птаха, рідного дому, дороги, берега, човна, води, моря, скелі, сонця та ін.) з тенденцією до розширення семантики.

Помітна анімація традиційних образів та їх переосмислення, тенденція до розширення символічної наповненості та універсальної образності, стратегії поглиблення індивідуально-авторського начала і водночас кореляції з загальносвітовим культурним контекстом. Образи природи рідного краю сповнені динаміки, що корелює з вітальним початком самого життя й суголосно динаміці роздумів і почуттів ліричного суб'єкта. Письменник, звертаючись до традиційних образів природи (вітер, пустеля, сад, птах/птахи, верблюд, вовк, лисиця та ін.), творчо переосмислює їх, розширюючи в індивідуально-авторському ключі спектри символічних значень, пов'язуючи зображувану природу як з рідною домівкою, батьківщиною, так і завдяки принципу узагальнення – з загальносвітовим культурним простором в усвідомленні морально-філософських проблем буття й Універсуму.

Слайди 23-25. 4. Охарактеризувати ключові образи творів досліджуваного автора.

Можна стверджувати, що головним мотивом творчості Сейфа ар-Рахбі є батьківщина. В рамках цього лейтмотиву можна виділити мотиви повернення (до країни дитинства, до рідного дому, до коханої жінки), шляху і подорожі (пошук свого призначення та місця в світі, пошук людством свого шляху, еміграції), розлуки тощо.

У прозових творах один із центральних мотивів – мотив шляху – постає у варіаціях: мандрів-подорожей, повернення до рідного дому, батьківщини, власного коріння («Зупинки на першому кроці»); мандрів-блукання, пошуків сенсу людського буття («Гімн сліпого»); шляху – духовного пошуку особистості й людства загалом («Листи кохання та розлуки»); втечі та поневірян («Буревій на зламане крило»).

Слайди 26-27. 5. Розглянути функціонування художнього часу і простору в творах Сейфа ар-Рахбі.

Часу і простору у творах Сейфа ар-Рахбі (як поезії, так і прозі) властиві такі риси, як абстрактність, посилення умовності та узагальнення (відсутність часових координат), циклічність (зміна пір року, миру та війни тощо), відкритість (відкриті простори: море, океан, пустеля тощо), історичність (образи предків), наявність реального та ілюзорного часу і простору (напр. у творі «Гімн сліпого»), численні ретроспективи (ментальне повернення до батьківщини, коханої жінки, рідного дому).

Композиційно всі прозові твори завершуються відкритим фіналом, який набуває символічного значення нескінченності людських пошуків і ширше – буття.

Слайд 28. 6. Висвітлити жанрову специфіку творчості письменника.

Поезію Сейфа ар-Рахбі не можна чітко розділити за тематикою чи формою, оскільки різні теми та образи-символи часто тісно переплітаються в межах одного вірша. Тому не є можливим виокремити види лірики у його творчості.

Такий симбіоз жанрів є доказом того, що поезія ар-Рахбі виходить на рівень діалогу не лише з арабською, а й світовою літературною традицією.

Поет відходить від традиційної арабської метрики, його поезія – це вірш у прозі. Однак діалог з традицією простежується у використанні та творчому переосмисленні традиційних образів і символів (дороги, пустелі, рідного дому, жінки, батьківщини тощо).

Проза ар-Рахбі виявляє тенденцію до синтезу літературних родів та жанрових дифузій: епічного та ліричного («Зупинки на першому кроці», «Листи кохання і розлуки»), епічного й драматичного («Гімн сліпого»).

У прозові фрагменти вплітаються вірші, що є впливом арабської традиції. Повість «Зупинки на першому кроці» починається і закінчується віршем. Таким чином, поезія у творі виконує роль «обрамлення», що також є характерним для літератур Близького Сходу. У повісті «Листи кохання і розлуки» ліричний суб'єкт та його кореспондентка переписуються віршами. Діалоги «Гімн сліпого» тяжіють до ліризму більше, ніж до нарації. У повісті «Безсоння пустелі» записи з щоденника ліричного суб'єкта переплітаються з нарисами і роздумами на різну тематику, на які надихає навколишня дійсність, тобто сучасний Оман.

Слайд 29. 7. Простежити діалог з традицією та окреслити вектори інноваційних пошуків письменника в контексті домінантних стратегій розвитку сучасної арабської літератури й динаміки світового літературного процесу.

Найбільш визначною рисою сучасної літератури Оману загалом та творчості Сейфа ар-Рахбі зокрема є, на нашу думку, звернення до традиції та її творче переосмислення – анімація традиційних образів, тенденція до розширення символічної наповненості та універсальної образності, стратегії поглиблення індивідуально-авторського начала і водночас кореляції з загальносвітовим культурним контекстом); тенденція до полікультурного діалогу, творчого переосмислення східної та західної традицій.

Варто зазначити, що в арабомовному регіоні ліберальні погляди Сейфа ар-Рахбі не всюди дістали позитивну оцінку. Як наслідок, більшість його творів були видані в Західній Європі та Лівані. Але беззаперечний авторитет ар-Рахбі визнали навіть його опоненти. Підтвердження цьому – популярність оманського літературознавчого журналу «Нізуа», головним редактором якого є Сейф ар-Рахбі.

У творчості ар-Рахбі простежується не лише синтез традицій та інновацій, а й діалог з іншими культурами. Це свідчить про універсальний характер проблематики поезії Сейфа ар-Рахбі, що віддзеркалює одвічні питання людського буття.

Після закінчення презентації Журавської Н.В. присутніми на захисті фахівцями були поставлені такі питання:

Канд. філол. наук, доцент Маленька Т.Ф. Ви дуже детально розглянули творчість ар-Рахбі, але він належить до плеяди літераторів Оману. Хотілося б побачити його постать на тлі інших яскравих письменників Оману.

Журавська Н.В.: Дякую за питання. Я розглядала творчість ар-Рахбі в широкому контексті сучасної арабської літератури загалом та Перської затоки зокрема, в ключі основних тенденцій її розвитку, але врахую і допрацюю цей момент у майбутньому.

Літературний процес в Омані почав розвиватися у 1970-х роках на хвилі економічного підйому, і Сейф ар-Рахбі є одним з найяскравіших його представників. В його творах присутній вплив як провідних арабських, так і західних поетів. Можна сказати, що в Омані у нього немає попередників, які справили б вплив на його творчість, оскільки сам ар-Рахбі був одним з родоначальників літературного процесу у себе на батьківщині. Щодо впливу арабських поетів, сам митець зазначає, що на нього справили вплив такі зокрема сирійські, ліванські та єгипетські поети, як Ібрагім аль-Джарраді, Халіль Хаві, Назіг Абу Афаш, Салах Абд-аль-Саббур, Хильмі Салем, Хасан Талеб, Ріфат Салем та Абл-аль-Мунім Рамадан та письменниця Арва Салех.

Доробок митця великий, тому аналіз його творчості в контексті інших літераторів Оману заслуговує на окреме дослідження у майбутньому. В такому разі це буде не дослідження його творчості у контексті інших авторів, а широкий огляд літератури Оману. Це може бути монографія, присвячена загальним тенденціям розвитку літератури Оману і ширше – країн Перської затоки.

Канд. філол. наук, доцент Маленька Т.Ф. Сейф ар-Рахбі відходить від традиційної метрики, чи форма його поезії – це вільний вірш?

Журавська Н.В.: Дякую за питання. Якщо говорити про «вільний вірш», то цей термін вживається стосовно поезії 40–60 рр. ХХ століття, яка зародилася в Іраку. Головними представниками цього напрямку були Назік аль-Малаяіка та Бадр Шякір ас-Саяб. Сам термін до фахового обігу ввела саме Назік аль-Малаяіка.

«Вільний вірш» в контексті сучасної арабської літератури означає римовану поезію, яка відходить від канонів традиційної касиди, зокрема монориму, який домінував в поезії до початку ХХ століття. Арабський «вільний вірш» є відповідником перського «нового вірша», «шер-е ноу». Варто підкреслити, що у «вільному вірші» є рима. Тому ми не можемо ототожнювати його з європейським верлібром чи англomовним терміном «free verse».

Форма вірша у ар-Рахбі – це вірш у прозі, рими в його поезії немає. Вірш у прозі зародився у Єгипті в 30-х роках ХХ століття, його родоначальником вважається поет Адоніс. Арабський термін звучить «касидат ар-раср», тобто вірш у прозі, «prose poetry».

Дякую за питання, воно актуальне з огляду на факт, що існує неузгодженість термінології у фаховій літературі.

Канд. філол. наук, асист. Субота І.О. Які саме збірки Сейфа ар-Рахбі стали предметом дослідження?

Журавська Н.В.: Дякую за питання. Я опрацювала всі поетичні збірки, але найбільш показовими вважаю «Чоловік із Руб аль-Халі», «Від Аравійського до Китайського моря», «Потяги до Булака». Я цитую всі, окрім збірки «Гори».

Обсяг дисертаційного дослідження не дозволяє включити до нього весь багатий доробок митця, тому я обрала найбільш популярні його твори.

Збірка «Чоловік із Руб аль-Халі» є синтезом традицій та новацій з огляду на творче переосмислення традиційних образів, зокрема пустелі. Поетична збірка «Від Аравійського до Китайського моря» демонструє широту поглядів митця, діалог культур і цивілізацій. У збірці «Потяги до Булака» відображено прогресивні погляди поета, а також ментальне повернення до Єгипту, де він навчався.

Доктор філол. наук, професор Мірошніченко Л.Я.: Ви пишете, що відкриті фінали активізують свободу читача. Як саме? Рецептивна критика тут була б дуже доречною. Ви зазначаєте, що результати дослідження ви використовуєте у викладанні в Університеті в Берген. Які тексти ви використовуєте? Хто є вашими студентами?

Журавська Н.В.: Дякую за питання. Мої студенти – це здебільшого етнічні норвежці, які вивчають арабську мову з професійних міркувань. Серед них є студенти арабського походження, які з різних причин арабської не знають, принаймні не знають сучасної стандартної мови.

Я використовую оригінальні тексти арабською мовою, в тому числі художню літературу. Звісно, тексти за складністю я підбираю відповідно до рівня студентів. Я викладаю студентам першого курсу, тому використовую поезію та прозу малих форм.

Щодо свободи читача, на мою думку, відкритий фінал її активізує, дає можливість «додумати» фінал самостійно, а також розширити свій горизонт сприйняття. Такий фінал теж є способом комунікації з читачем, який має можливість екстраполювати свій естетичний досвід на сприйняття літературного твору. Я ретельніше вивчу питання рецептивної критики та можливості її застосування, дякую за питання.

Канд. філол. наук, асист. Субота І.О. Які прозові твори Сейфа ар-Рахбі ви розглядаєте?

Журавська Н.В.: Дякую за питання. Я розглядаю такі твори, як «Гімн Сліпого», «Зупинки на першому кроці», «Листи кохання і розлуки» та «Буревій на зламане крило», оскільки вважаю їх найбільш репрезентативними. Твори «Райдуга пустелі» та «Безсоння пустелі» я згадую опосередковано, посилаюся на них у тексті.

Повість «Зупинки на першому кроці» вважаю показовою з огляду на те, що автор змальовує оманське село середини минулого століття, і ця спільнота вже фактично не існує, оскільки нафтова економіка радикально змінила суспільство країн Перської затоки та Оману зокрема. Твір «Гімн Сліпого» є екзистенційною драмою, я бачу тут сильний вплив європейських модерністів. «Листи кохання і розлуки» – це інтелектуальний роман, переписка ліричного героя з коханою жінкою. Збірка віршів «Буревій на зламане крило» є квінтесенцією естетичних пошуків ар-Рахбі та своєрідним підсумком творчості митця.

Після відповідей на запитання **виступили:**

Доктор філол. наук, професор Мірошніченко Л.Я.: Дисертаційна робота реалізує поставлену мету – розкрити аксіологічні та художні доміанти творчості митця. Праця робить навіть більше: наближає оманську літературу до читача, в тому числі й фахового, через контакт із текстом, який є перлиною цієї роботи, і через розгорнуті контексти. Новизна роботи є переконливою в літературознавчому аспекті. Висока мовна компетенція Журавської Н.В. дозволили їй вільно і фахово оперувати матеріалом мовою оригіналу. Цінною частиною роботи є власні переклади творів, які поруч з літературознавчими студіями працюють на її якість і, можна сказати, прикрасили її. Фундамент роботи ґрунтовний, так само як апробація.

Рекомендації щодо доопрацювання роботи: 1) немає потреби в дослідженні переконувати в доцільності вивчення арабської літератури, це можна інакше сформулювати; 2) поясніть момент контакту сучасної арабської та західної літератур, як ця взаємодія відбувається; 3) поясніть подібність «Гімну Сліпого» до європейської драми, уточніть те, що ви вже анонсували в роботі; 4) академічний стиль в цілому дотримано, але зверніть увагу на деякі нюанси, не уникайте фемінітивів; 5) уніфікуйте транслітерацію прізвища автора; 6) поясніть цитату про авторитарність Заходу стосовно Сходу. Насамкінець хочу подякувати вам та науковому керівникові за цю роботу, пройдено великий шлях. Я із задоволенням читала ваші переклади. Розвивайте надалі цю тему, тут є великі перспективи.

Доктор філол. наук, доцент Ісаєва Н.С.: Робота справила позитивне враження, вона написана із зануренням у матеріал, зі знанням і розумінням проблематики. Мова дисертації чітка, ясна і зрозуміла. Я долучаюся до всіх позитивних відгуків, які прозвучали від Мірошніченко Л.В. Робота виважена, виконано всі завдання.

Рекомендації щодо доопрацювання роботи: 1) у висновках ви говорите про поєднання традицій та новацій у творчості ар-Рахбі та діалог з іншими культурами. Доповніть про аксіологічну парадигму творчості митця, дайте чітке визначення; 2) відкоригуйте вступ до теми війни, натомість міркування про складнощі перекладу я б скоротила. Тезу про порівняння війни зі стихійними лихами варто доповнити. Війна у творах ар-Рахбі постає як екзистенційний виклик, розширте цей абзац; 3) поясніть, що ви маєте на увазі під адаптацією для західного читача. Останній не є монолітним середовищем, відкоригуйте це твердження; 4) щодо жіночої теми, відкоригуйте висновок. Деякі цитати вказують на універсальність сприйняття жінки на Сході та Заході, натомість у тексті є абзац про помилковість проектування західного сприйняття на східні реалії. Ви стверджуєте, що ар-Рахбі є поборником прав жінки, проте цитата на сторінці 128 є ознакою патріархального сприйняття. Можливо, варто перевірити переклад; 5) жанрова проблематика цікава, але уніфікуйте їх визначення в межах роботи. Ви стверджуєте, що «Гімн Сліпого» є екзистенційною драмою, але в тексті зустрічається теж визначення твору як «діалоги»; 6) великі вірші перенесіть у додаток. Загалом робота дуже цікава.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Головуючий – доктор філол. наук, професор Мазепова О.В.: Текст доводить, що опрацьовано великий обсяг літератури, в тому числі іноземними мовами (англійською, польською, німецькою, французькою), якими володіє здобувачка. Теоретичний розділ засвідчує досконале володіння критичною літературою, вміння робити узагальнення, глибоке знання арабської літературної традиції. Простежено зв'язок традиції та новаторства у творчості ар-Рахбі та зроблено обґрунтовані висновки. Практичні розділи демонструють високий рівень володіння арабською мовою, здатність до аналізу творів та розшифрування символічної системи.

Роботу оцінюю позитивно, разом з цим є декілька зауважень: 1) у вступі згадано два лінгвістичні методи, рекомендую їх прибрати, оскільки робота виконана в літературознавчому ключі; 2) переформулювати послідовність розкриття завдань у висновках; 3) уточнити перспективу подальших досліджень; 4) у підрозділі 2.5 прибрати абзаци, що стосуються прози; 5) точніше сформулювати пояснення щодо автобіографічного характеру ліричного суб'єкта; 6) інакше сформулювати назву підрозділу 3.1; 7) прибрати посилання на російськомовних авторів: А. Кримського цитувати за новим українським виданням; 8) є кілька відхилень від академічного стилю до публіцистичного, потрібно уніфікувати. Попри висловлені зауваження, я вважаю, що робота має завершений вигляд і відповідає всім вимогам, що висуваються до досліджень такого типу, і тому може бути рекомендована до захисту.

Канд. філол. наук, асист. Субота І.О. Я рада, що захищається дисертаційна робота з сучасної арабської літератури, і приєднуюся до позитивних відгуків.

Щодо рекомендацій, пропоную замінити «жанрові форми» на «поетичні форми» у другому розділі та його назві, оскільки в ньому ви говорите про поезію. Слово «піонер» є сенс замінити на «родоначальник», а «емігрантська школа» на «сирійсько-американська школа», такий відповідник використовується у фаховій літературі. Абзац про Арву Салех є сенс подати у виносці як довідку. Пропоную також скоротити фрагмент про лінгвістичний аспект сучасної арабської літератури. Ви демонструєте глибокі знання з теми, але буде достатньо короткої довідки, оскільки робота у вас літературознавча.

Дякую за те, що ознайомили нас з працями польських сходознавців, тут є перспектива співпраці. Ви дослідили великий обсяг матеріалу, продовжуйте працю в цьому ключі.

Канд. істор. наук, асист. Ботвінкін Ю.В. Приєднуюся до всіх позитивних відгуків. Мені імпонує стиль викладення матеріалу та жива мова роботи. Перегляньте роботу та перевірте, чи усунено всі хибодруки, інколи редактор не підкреслює їх у великих текстах.

Маю декілька зауважень. У посиланні на символ лева є згадка про те, що лев в Індії є втіленням світового порядку Вішну. Як індолог запевняю присутніх, що бог Вішну з левом не пов'язаний ніяк. Розумію, що ви цитуєте Енциклопедичний словник символів, і це помилка упорядників, не ваша.

Пропоную прибрати посилання на Рігведу, мені воно видається невинуватим, оскільки символ ранкової зорі є досить універсальним. Замість слова «побратим» стосовно жінки пропоную «посестра», це слово зустрічається у Лесі Українки.

Канд. філол. наук, асист. Кучеренко А.О. Приєднуюся до позитивних відгуків про роботу. Стосовно зауважень, маю одне, суто мовного характеру: пропоную уніфікувати термін «сучасна стандартна арабська мова». Англійський відповідник «Modern Standard Arabic» у фаховій літературі прийнято перекладати саме так.

Також уніфікуйте термін «оновлення» арабською мовою в тексті дисертації. Ви пишете, що арабською він звучить «таджаддуд», і я з Вами згодна. Уніфікуйте запис у всьому тексті дисертації.

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Рибалкін В.С.: Мені багато разів доводилося бувати в країнах Перської затоки, в яких активно розвивається літературний процес. Маючи можливість відправляти студентів та аспірантів до Катару, Саудівської Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратів тощо, я заохочував вивчати не тільки мову, а й літературу в країнах Затоки. Я прагнув створити осередок вивчення літератур саме цього регіону з огляду на можливість академічної мобільності та радив студентам обирати літературу цих країн. Свого часу я мав нагоду особисто поспілкуватися з головою спілки письменників Оману, який познайомив мене з творчістю Сейфа ар-Рахбі.

Першими творами, які стали матеріалом дисертаційного дослідження, були друковані книги, які я привозив з країн Перської затоки ще в часи відсутності електронних версій. Здобувачка захистила бакалаврську, а пізніше магістерську роботу, присвячену творчості Сейфа ар-Рахбі. Дисертація стала ґрунтовним дослідженням та логічним підсумком цього шляху.

Сейф ар-Рахбі – яскрава особистість, прозаїк і поет, головний редактор реномованого журналу «Нізуа», працював в арабських та європейських країнах, був одним із очільників ЮНЕСКО. Письменник має солідний доробок, його вірші стали відомими в Європі ще на початку його діяльності. Його твори перекладалися багатьма мовами. Доробок ар-Рахбі відображає складну динаміку взаємодії традицій та інновацій, тому зауваження щодо допрацювання роботи є обґрунтованими.

Вибір теми актуальний. Здобувачка виконала солідну роботу, ґрунтовно працюючи над дослідженням творчості ар-Рахбі багато років. На рахунок здобувачки численні публікації та виступи на фахових конференціях, в тому числі за кордоном.

Тему розкрито повністю, проаналізовано велику кількість фахової літератури та творів письменника. Рекомендую роботу до захисту на відповідній спеціалізованій раді.

Журавська Н.В.: Дякую за коментарі та цінні зауваження, за ретельне ознайомлення з моєю роботою, врахую їх і допрацюю текст. Дякую науковому керівнику за настанови.

Головуючий – доктор філол. наук, професор Мазепова О.В.: Текст доводить, що опрацьовано великий об'єм матеріалу. Роботу можна рекомендувати до захисту в спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ: Прийняти такий висновок щодо дисертаційної роботи Журавської Наталії Вікторівни:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

**Журавської Наталії Вікторівни на тему:
«Аксіологічні та художні домінанти творчості Сейфа ар-Рахбі», поданої на
здобуття ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн**

1. Обґрунтування вибору теми дослідження та її актуальність. Сучасна арабська література є достовірним джерелом знань про арабський світ, який в світлі останніх геополітичних подій знову опинився в центрі уваги. Літературний текст здатен багато сказати про арабську культуру і національну самоідентифікацію.

Прозова і поетична творчість Сейфа ар-Рахбі (нар.1956), як яскравого представника сучасної арабської літератури Перської затоки, зокрема Оману, є вельми показовою з точки зору відображення тих тенденцій, що відбуваються у плінному літературному процесі, взаємодії в ньому традицій і новацій, полівекторності художніх пошуків. Творчість Сейфа ар-Рахбі популярна не тільки на батьківщині митця, але й далеко за її межами. Його книги друкувалися в арабських країнах і в Західній Європі, зокрема у Німеччині та Великобританії. Його твори перекладено на англійську, німецьку, нідерландську, французьку, польську та ін. мови.

Творчість Сейфа ар-Рахбі не має комплексного наукового відображення в працях арабістів. Єдине дослідження літератури Оману здійснила польська вчена Б.Міхаляк-Пікульська. У її працях творчість ар-Рахбі згадується в контексті всієї сучасної літератури Оману, натомість роботи, спеціально присвяченої дослідженню творчості ар-Рахбі, не існувало.

Тема дисертації була затверджена в межах загальної наукової теми Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Розвиток і взаємодія мов та літератур в умовах глобалізації» (06 БФ 044-01).

2. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розробки автора, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і рекомендацій. Достовірність та обґрунтованість результатів і висновків роботи забезпечується системним використанням ґрунтовних досліджень з історії розвитку класичної літератури Сходу, динаміки сучасної арабської літератури, становлення літературного процесу в країнах Перської затоки та зокрема Оману, теорії літератури, порівняльного літературознавства та культурознавства. Достовірність результатів також обґрунтована використанням оригінальних творів Сейфа ар-Рахбі арабською мовою.

На підставі опрацьованих джерел, згаданих у дисертації, а також представлених наукових положень та висновків, можна стверджувати, що їх рівень відповідає встановленим вимогам.

4. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що воно є першим комплексним дослідженням творчості Сейфа ар-Рахбі, а також в тому, що в ньому *вперше*: введено до вітчизняного наукового дискурсу поетичну та прозову творчість Сейфа ар-Рахбі; визначено аксіологічну парадигму творчості митця; виявлено та проаналізовано специфіку художнього світу Сейфа ар-Рахбі; досліджено імагологічні константи творів автора; виявлено стрижневі мотиви, проаналізовано їх структуру та функції; розглянуто функціонування художнього часу і простору в прозових і поетичних творах Сейфа ар-Рахбі; висвітлено жанрову специфіку його творів; простежено зв'язок з національною традицією та окреслено вектори інноваційних пошуків письменника в контексті домінантних стратегій розвитку сучасної арабської літератури й динаміки світового літературного процесу.

5. Теоретичне значення праці полягає у висвітленні своєрідності поезики Сейфа ар-Рахбі, визначенні його місця у сучасній арабській літературі, виявленні стратегій творчого діалогу з традицією та активізації індивідуально-авторського начала у сучасному літературному процесі.

6. Використання результатів роботи – практичне значення дисертації полягає в тому, що її результати можуть бути використані при читанні лекційних курсів, спецкурсів та проведенні семінарських занять з сучасної арабської літератури, історії світової літератури, культурознавства, а також у лексикографічній практиці – при укладанні словників поетичних образів тощо.

7 . Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах опублікованих автором. За темою дисертації опубліковано 6 статей. З них: 5 статей у наукових фахових виданнях; 1 стаття в іноземному фаховому виданні (Республіка Польща). Також 4 публікації апробаційного характеру, опубліковані у матеріалах конференцій та інших виданнях.

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Журавська Н.В. «Чоловік із Руб-аль-Халі» – творчий портрет сучасного оманського поета Сейфа Ар-Рахбі. Східний світ. 2010. № 2. С. 166–175.
2. Журавська Н.В. «Шукаю тінь жінки, що тіні не має» – інтимна лірика Сейфа Ар-Рахбі. Східний світ. 2010. № 3. С. 173–179.
3. Журавська Н.В. Національний вимір поезії Сейфа ар-Рахбі: тема війни. Східний світ. 2012. № 3. С. 76–79.
4. Журавська Н.В. Повість Сейфа ар-Рахбі «Зупинки на першому кроці»: проблематика та поетика. Східний світ. 2013. № 1. С. 29–40.
5. Журавська Н.В. The image of woman in the poetry of Seif ar-Rahbi: artistic and axiological aspect: Закарпатські філологічні студії. 2025. № 39. Т 2. С. 216–221.

Публікації в закордонних виданнях:

6. Zurawska N. Formation of modern literature Oman in: *Knowledge, Education, Law, Management*. 2025. № 1 (69). P. 63–68.

Додаткові публікації апробаційного характеру:

7. Журавська Н.В. Граматичні та лексичні трансформації як засіб перекладу сучасної арабської поезії (на прикладі творів Сейфа Ар-Рахбі). Східний світ. 2010. № 1. С. 106–113.
8. Журавська Н.В. Арабський вимір поезії Сейфа Ар-Рахбі: проблема адаптації для українського читача. XIV Сходознавчі читання А. Кримського. Тези доповідей. Київ, 2010. С. 102–104.
9. Журавська Н.В. Діалоги Сейфа ар-Рахбі «Гімн сліпого»: екзистенційний характер твору (до питання філософської концепція нової арабської літератури. Збірник наукових статей до ювілею Ю.М. Кочубея «Схід і діалог цивілізацій». Київ, 2012. С. 93–105.
10. Zurawska N. Image of modern Oman in Sajf ar-Rahbi`s poetry in: *«Islamic World from Maghreb till Caucasus»*. Ed. by M.Klimiuk, A. Raszewska, University of Warsaw, 2013. P. 143–154.

8. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. За змістом дисертаційна робота Журавської Н. В. «Аксіологічні та художні домінанти творчості Сейфа ар-Рахбі», повністю відповідає спеціальності 10.01.04 – література зарубіжних країн.

9. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (253 позиції) та додатків. Загальний обсяг дисертації разом зі списком використаних джерел та додатками становить 241 сторінку, основний зміст дисертаційної роботи викладено на 228 сторінках.

10. Рекомендація дисертації до захисту. Робота Журавської Н.В. «Аксіологічні та художні доміанти творчості Сейфа ар-Рахбі» відповідає всім вимогам п. 11 та п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року №567 (зі змінами), які висуваються до кандидатських дисертацій, і рекомендується до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн у спеціалізованій вченій раді.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Журавської Наталії Вікторівни:

«За» – 18

«Проти» – немає

«Утримались» – немає

Директор ННІ філології –
доктор філологічних наук, професор

Григорій СЕМЕНЮК

Головуюча на засіданні –
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри мов і літератур Близького
та Середнього Сходу НН інституту філології

Олена МАЗЕПОВА

Секретар засідання

Ольга БЕССМЕРТНА